

heijmans

Koninklijke Heijmans N.V.

2024

WATER RAAKT!

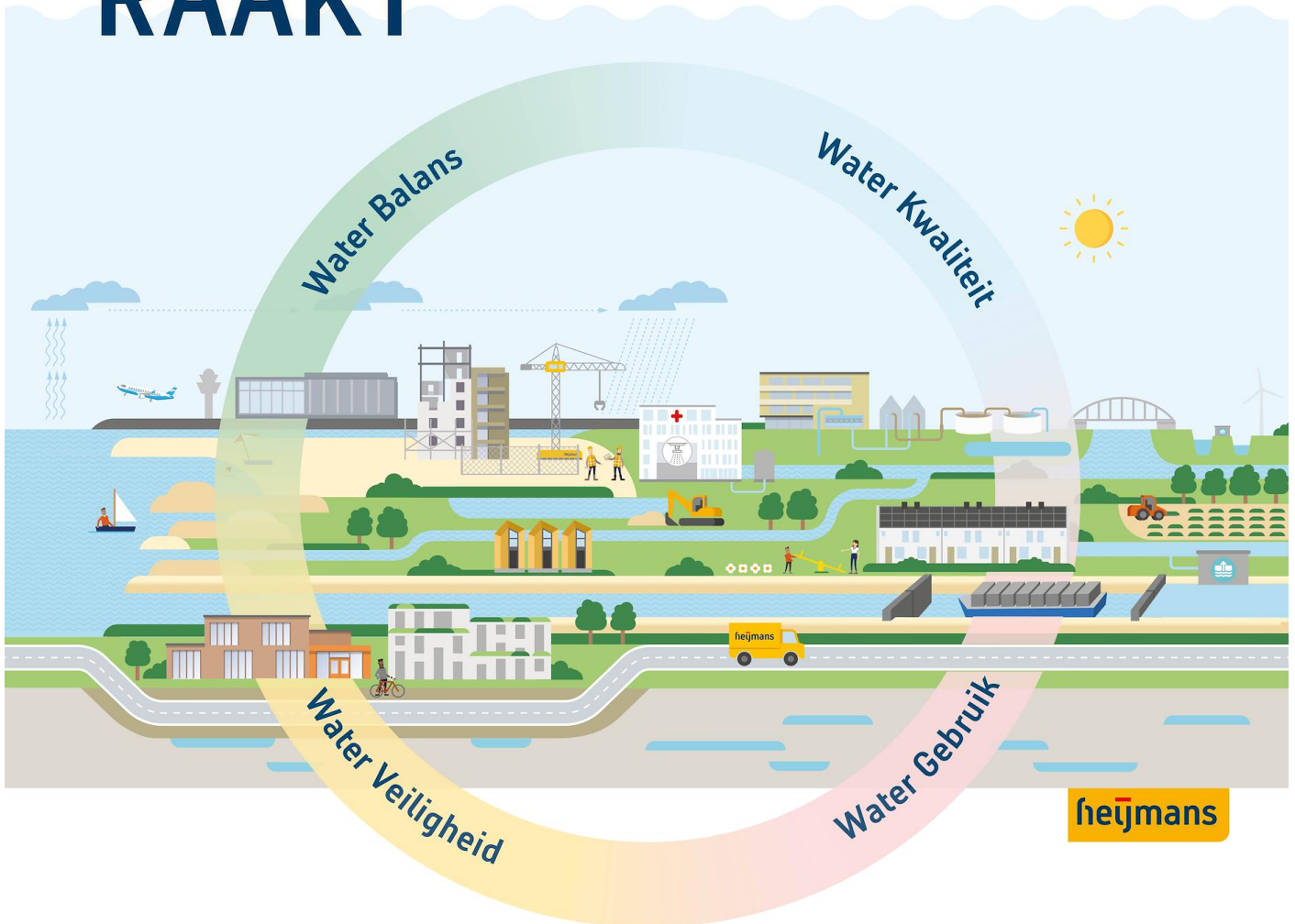
Inhoudsopgave.

1	Introductie Water Raakt!	⌵
1.1	Nederland Waterland	>
1.2	Klimaatverandering	>
1.3	Waterimpact	>
1.4	Waterrisico	>
1.5	Waterkansen	>
1.6	Maatschappelijke verantwoordelijkheid	>
1.7	Beheersing van onze impacts	>
1.8	Visie, doel en ambitie	>
2	Reikwijdte	⌵
3	Vier leidende Principes, onze definitie	⌵
3.1	Heijmans' definitie van water	>
3.2	Waterbalans	>
3.3	Waterkwaliteit	>
3.4	Watergebruik / Watervoetafdruk	>
3.5	Waterveiligheid	>
4	Verantwoordings- en monitoringsproces	⌵
4.1	Effectiviteit van maatregelen	>
4.2	Monitoring waterverbruik	>
Appendix A: Verklarende woordenlijst van termen en afkortingen		⌵
Appendix B: Referenties		⌵

WATER RAAKT

In al onze werkzaamheden raken we water. Alleen door de hele waterkringloop te beschouwen bereiken we als Heijmans een zorgvuldige omgang

met water. Wij zijn de makers van een gezonde leefomgeving. Wij zorgen voor voldoende, schoon en veilig water voor mens, plant en dier.

Balans

Duurzaam, lokaal & op maat

- Benutten en besparen
- Vasthouden en infiltreren
- Bergen en afvoeren

Kwaliteit

Natuurlijk & gezond

- Voorkomen vervuiling
- Verbeteren biologie en chemie

Gebruik

Schoon & beschermd

- Beschermen zoetwatervoorraad
- Drinkwatergebruik

Veiligheid

Weerbaar & collectief

- Weerbaar tegen hoog water

“Wat als water een stem krijgt in onze projecten?
Zou ze spreken over overlast of overstrooming?”

We zetten in op:

- **Water en bodem sturend** Systeemanalyse in projecten
- **Waterkwaliteit verbeteren** Treffen bronmaatregelen, Robuust natuurlijk systeem
- **Waterfootprint** Watergebruik voor productie, Drinkwatergebruik
- **Veilige inrichting leefomgeving** Impact meewegen bij grondposities, Deltatechnologie

Meer informatie

Leon Dielen,
M +31 (0)6 27870613
ldielen@heijmans.nl

1 Introductie Water Raakt!

1.1 Nederland Waterland

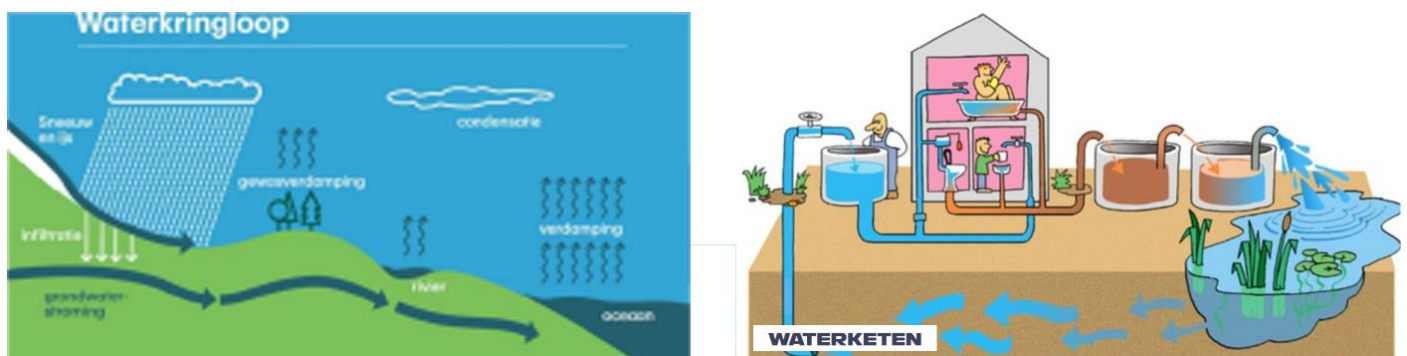
De onderwerpen binnen het thema Water zijn divers. Het gaat over kwaliteit en kwantiteit van oppervlaktewater, grondwater, drinkwater en afvalwater. Maar ook de bodem is een belangrijke schakel. De verschillende onderdelen beïnvloeden elkaar direct. Vakinhoudelijk kent ieder onderwerp ook zijn eigen specialisme (hydrologie, geohydrologie, ecohydrologie, rioleringstechniek, afvalwatertechnologie, milieukunde, bodemkunde, geotechniek, vergunningen etc).

Water en Nederland zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een blik op 'Nederland waterland', de veranderingen van de laatste jaren en de uitdagingen van de toekomst.

Bijna een derde deel van Nederland ligt onder de zeespiegel. Zonder dijken kan ruim de helft van het land zelfs onder water komen te staan. Nederland heeft gelukkig een lange traditie in het omgaan met water. Dat zit diep verankerd in de Nederlandse cultuur. Met vallen en opstaan is geleerd het water buiten de deur te houden. Nederlanders maken er ook optimaal gebruik van om hun voedselproductie en welvaart te vergroten. In dit kader is ook de waterkwaliteit van belang om te benoemen. Vanaf de 70er jaren van de vorige eeuw, met het ingaan van de wet verontreinigen oppervlaktewateren is de kwaliteit van oppervlaktewater enorm verbeterd. Een belangrijk aandeel hierbij was het terugdringen van industriële en stedelijke afvalwaterlozingen. Sinds het begin van deze eeuw werkt Nederland aan de volgende stap om de waterkwaliteit te verbeteren met de KaderRichtlijn Water (KRW). Met de KRW wordt beoogd de chemische en biologische grond- en oppervlaktewaterkwaliteit verder te verbeteren.

De omgang met water heeft het landschap door de eeuwen heen ingrijpend veranderd en veel ingenieuze bouwwerken opgeleverd. Er worden altijd weer nieuwe technieken en materialen uitgevonden en op een grotere schaal dan voorheen toegepast. De Nederlandse kennis op watergebied is zelfs een exportproduct waarmee andere landen geholpen worden om nieuw land te winnen en overstromingen te voorkomen. Het denken dat alles maakbaar is, heeft ook haar negatieve gevolgen gehad voor grond- en oppervlaktewater. Op veel plaatsen hebben we te maken met wateroverlast en een veel gebieden is de waterkwaliteit slecht. De laatste decennia groeit het besef dat "water" niet te beteugelen is en wordt er actief gezocht naar manieren hoe samen met water te leven, bv door rivieren meer ruimte te geven en in projecten meer met water rekening te houden.

Voor een uitgebreider overzicht van de rol van water in Nederland en de functies verwijzen we naar de website van Informatiepunt Leefomgeving (IPLO) met informatie over bodem, bouwen, water, milieu en de omgevingswet: <https://iplo.nl/thema/water/>. In onderstaande figuur is de waterkringloop en -keten weergegeven.

Figuur 1: Waterkringloop en -keten

1.2 Klimaatverandering

Als de uitstoot van broeikasgassen in hetzelfde tempo doorgaat, wordt het steeds warmer op aarde. Met grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Zo is de gemiddelde temperatuur van de aarde in de afgelopen 130 jaar met 1 graad gestegen. In Nederland met zelfs 1,7 graden. Er komen meer stortregens, zwaardere stormen of juist lange drogere en hete perioden. Nederland is extra kwetsbaar voor overstromingen omdat het land voor een groot deel onder de zeespiegel ligt. En de aanleg van hogere dijken is heel kostbaar. Ook kan klimaatverandering leiden tot een tekort aan drinkwater of voedsel. Wetenschappers verwachten dat Nederland te maken krijgt met (tijdelijk) hogere waterstanden in rivieren en een stijging van de zeespiegel. In het westen van het land zal de bodem nog verder dalen. Andere gebieden zullen verdrogen door de opwarming van de aarde, met negatieve gevolgen voor de natuur en de landbouw. Door klimaatverandering wordt het Nederlandse weer extremer. Dat betekent vooral dat de kans op droogte, hitte, wateroverlast en overstromingen toeneemt:

- Door extreme neerslag kan er wateroverlast ontstaan. Bij hoosbuien kunnen wegen onbegaanbaar worden en kan regenwater gebouwen binnenstromen. Bij langdurige neerslag raakt de grond verzadigd van water. Landbouwgebieden kunnen dan onderlopen of er kan grondwateroverlast ontstaan.
- Tijdens lange periodes van droog of warm weer kunnen er watertekorten ontstaan. Door droogte kunnen oogsten mislukken en neemt de kans op bodemdaling toe. Verder kunnen natuurgebieden uitdrogen, wat ook de kans op natuurbranden versterkt.
- Hitte kan hittestress veroorzaken wat tot gezondheidsklachten kan leiden. Ook kan hitte leiden tot verminderde arbeidsproductiviteit, door bijvoorbeeld slechte nachtrust. Daarnaast kan hitte zorgen voor hinder of schade aan infrastructuur, zoals smeltend asfalt en beweegbare bruggen die niet meer open kunnen.

- Zowel hitte, droogte als extreme neerslag hebben effect op de waterkwaliteit. Bij hevige neerslag komt er veel vervuiling tot afstroming met alle gevolgen van dien voor de waterkwaliteit. Door hitte neemt de temperatuur van oppervlaktewater toe, dit heeft vaak tot gevolg dat bepaalde stoffen en bacteriën explosief toenemen, denk bijvoorbeeld aan blauwalg. Door droogte kan de waterdiepte in oppervlaktewateren afnemen, sloten kunnen zelfs droogvallen. Ook dit heeft verschillende nadelige effecten op de chemische en biologische toestand van grond- en oppervlaktewater.
- Een overstroming door hoogwater in rivieren en zee kan leiden tot schade aan gebouwen en infrastructuur, en kan zelfs doden en gewonden veroorzaken. Ook kunnen vitale functies beschadigd raken en uitvallen, zoals drinkwater, elektriciteit en telecom.
- Het openbaar (en particulier) gebied moet anders ingericht worden om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Recente voorbeelden van de gevolgen van het veranderend klimaat zijn onder andere; extreme droogte, hitte en hittegolven in 2018, overstromingen in Limburg in 2021, 2023 begon als het droogste jaar ooit en eindigde als het natste jaar ooit, in 2023 luiden drinkwaterbedrijven de noodklok; in een aantal gebieden kunnen ze geen leveringszekerheid meer bieden.

1.3 Waterimpact

Onze activiteiten in het openbaar gebied, in onze kantoren en op onze bouwplaatsen hebben impact op het watersysteem. Daarnaast zijn er ook effecten in de keten bij de productie van materialen die wij toepassen. Deze effecten hebben direct en indirect invloed op natuur, landbouw, watervoorziening en klimaat in stedelijk gebied.

Momenteel is er nog geen impactassessment voor water uitgevoerd. Wel hebben we globaal beeld bij de impact van onze activiteiten en in de keten op water. Hieronder lees je welke impacts we tot dusver identificeren. Het is onze bedoeling om de komende jaren onze impact te kwantificeren. In 2024 zijn we gestart met het kwantificeren van de watervoetafdruk voor onze eigen activiteiten (scope 1). We starten met een schatting vanuit watergebruikskosten die we vervolgens door verbetering in datakwaliteit nauwkeuriger gaan maken. De impact op water door energiegebruik (scope 2) en in onze toe- en afleveringsketen staan voor volgende jaren op de planning.

Watergebruik

Drinkwater wordt gebruikt binnen onze kantoren maar ook op onze bouwplaatsen en eigen productielocaties. We gebruiken ook hemelwater voor de productie van ons eigen hennepvezel. Daarnaast onttrekken we grondwater voor bemalingen en in zeldzame gevallen als vervanging van drinkwater.

Buiten onze eigen activiteiten, wordt er ook water gebruikt in de toeleveringsketen voor de productie van de materialen die we gebruiken. Met name de materialen waarbij thermische productieprocessen worden toegepast hebben een hoge watervoetafdruk. Maar ook de biogene bouwmaterialen zullen een hoge watervoetafdruk hebben voor de groei van het materiaal. In geen specifieke volgorde zijn naar verwachting materialen met een hoge watervoetafdruk: asfalt, bakstenen, klinkers, glas, staal, cement en beton.

Watergebruik stopt echter niet bij de oplevering van de bouwwerken. In de woningbouw en utiliteitsbouw wordt ook water gebruikt waarvoor Heijmans indirect verantwoordelijk is. Het gaat hierbij uitsluitend om drinkwatergebruik.

Waterbalans

Met bemalingen lozen we het grondwater ofwel elders in de grond of in het oppervlaktewater. Hierdoor hebben we direct impact op de waterbalans tussen grond- en oppervlaktewaterstanden. Ook beïnvloeden we de waterbalans door het hemelwatergebruik. Andere activiteiten die de waterbalans beïnvloeden zijn onze bouwwerkzaamheden. Bij onze bouwwerkzaamheden gebruiken we vaak zwaar materieel wat voor bodemverdichting zorgt, met graafwerkzaamheden verstoren we de structuur en samenstelling van de bodem. Beide beïnvloeden de waterdoorlatendheid van de bodem en daarmee de doorstroming van hemelwater naar grondwater.

Ook voor impact op de waterbalans in de toeleveringsketen kan gekeken worden naar onze ingekochte materialen. Naar verwachting is de impact op de waterbalans hoger voor biogene materialen dan voor niet-biogene materialen.

Naast de impact op de waterbalans die we hebben in onze eigen activiteiten en materialen die we inkopen, beïnvloeden we de waterbalans door de bouwprojecten die we opleveren. De dijken, sluizen en hemelwaterafvoer hebben een water regulerende functie waardoor ze de waterbalans beïnvloeden. Hemelwaterafvoer plaatsen we juist ook daar waar we verhardingsobjecten (zoals gebouwen en wegen) plaatsen. Verhardingsobjecten blokkeren in grote mate de infiltratie en afvoer van hemelwater naar grondwater. Hemelwater moet daardoor een andere weg volgen om de bodem te kunnen infiltreren. Dit heeft mogelijk wateroverlast tot gevolg. Om dit te mitigeren worden hemelwaterafvoeroplossingen toegepast.

Waterkwaliteit

Ook op de waterkwaliteit heeft Heijmans impact door bouwwerkzaamheden kan verontreiniging, vertroebeling en verstoring van het ecosysteem ontstaan in oppervlaktewater. Ook kunnen verontreinigende stoffen als oliën in de bodem komen en het grondwater verontreinigen. Tot slot, beïnvloeden we de samenstelling en daarmee waterkwaliteit van een waterlichaam door de lozingen van bemalen grondwater in oppervlakte- of grondwaterlichamen.

Naast dat er voor de productie van materialen water wordt gebruikt, ontstaat er ook veel verontreinigd water. Daarmee hebben we in onze keten ook op waterkwaliteit impact door de toeleveringsketen van materialen die we inkopen.

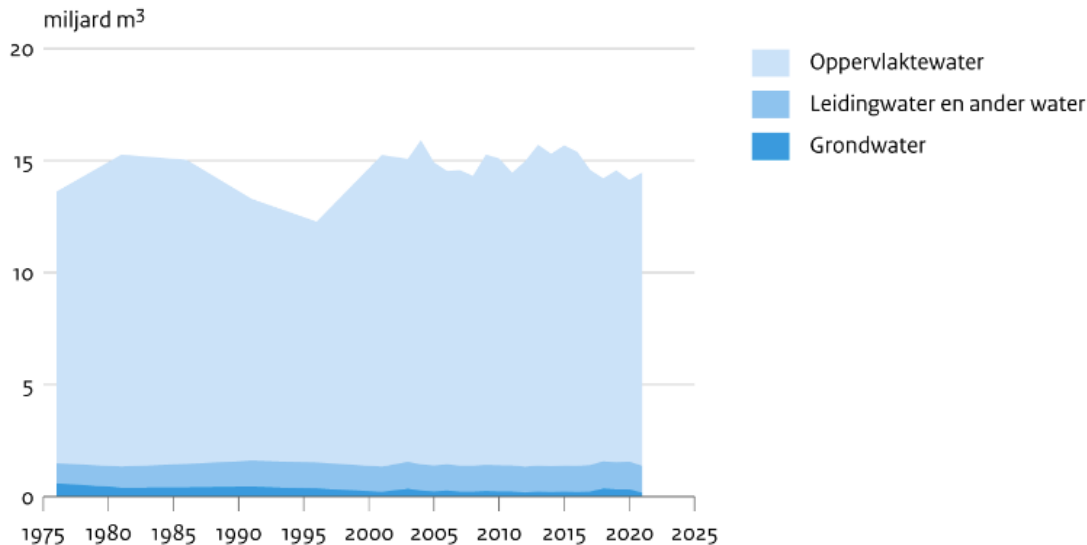
Ook de bouwwerken die we maken kunnen de oppervlaktewaterkwaliteit beïnvloeden door schaduwvorming op het water. De woning- en utiliteitsbouwwerken gebruiken drinkwater dat bij sanitaire doeleinden wordt verontreinigd en afgevoerd voor zuivering. De waterkwaliteit van het gebruikte drinkwater neemt hierbij haast onvermijdelijk af. Ook voor deze waterkwaliteitsimpact draagt Heijmans indirect verantwoordelijkheid.

1.4 Waterrisico

We hebben op diverse aspecten van water impact met onze activiteiten en die van onze toe- en afleveringsketen. Gepaard aan deze impacts brengt water ook risico's voor de omgeving met zich mee. De omgeving omvat onze leefomgeving en de natuurlijke omgeving.

Schoon, voldoende en veilig water zijn geen vanzelfsprekendheid meer. Onder andere door lozingen van industrie, afstromen van land en infiltratie staat de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater onder druk. Door klimaatverandering is duidelijk dat de waterbalans steeds grotere extremen kent in neerslag, grondwater- en oppervlaktewaterpeil. Daarmee zijn er grotere periodieke verschillen met tekort of juist een overschot. Deze extremen in de waterbalans kunnen de veiligheid van de omgeving in het geding brengen door overstroming of waterschade. Tot slot gebruiken we water, om te leven en te produceren. Uit gegevens van het CBS lijkt het watergebruik van Nederland van 1975-2021 stabiel te blijven. Echter waarschuwt het RIVM¹ dat zonder maatregelen er in heel Nederland tekorten voor drinkwater zullen ontstaan. Dit komt door een combinatie van stijgende vraag, klimaatverandering en verontreiniging die voor een afname van beschikbaar en bruikbaar water zorgen.

Watergebruik Nederland

Bron: CBS

CBS/sep23
www.clo.nl/nl005717

Watergebruik, -balans, -kwaliteit en -veiligheid hangen ook met elkaar samen. Watergebruik beïnvloedt de waterbalans. Hoog watergebruik waar de waterbeschikbaarheid laag is zorgt voor **waterstress**. De hoeveelheid water heeft weer invloed op de waterkwaliteit en veiligheid. En waterkwaliteit heeft invloed op waterveiligheid in het kader van gezondheid voor de omgeving. We definiëren **waterrisico's** dan ook als: de **fysieke watereigenschappen** die nadelige invloed hebben op de omgeving. Deze fysieke watereigenschappen omvatten de kwantiteit (voor gebruik en balans), kwaliteit en de daaraan gekoppelde veiligheid voor de omgeving.

We toetsen onze impact dan ook volgens de *Aqueduct water risk atlas* op de indicatoren fysieke risico's kwantiteit & kwaliteit. Regelgevende en reputatie risico's omvatten de mate van aansluiting op schoon drinkwater en verantwoordde afvoer van afvalwater. Dit is niet van toepassing voor Nederland en daarmee ook niet voor Heijmans N.V. omdat beide bovengemiddeld geregeld zijn in Nederland.

Het zuidoosten van Nederland heeft een hoog algemeen kwantitatief waterrisico terwijl het algemeen kwalitatief waterrisico voor heel Nederland laag is. Een laag algemeen kwalitatief waterrisico is onverwacht voor Nederland, maar is te verklaren doordat het hoge risico op kust eutroficatie wordt uitgebalanceerd door het lage risico op onbehandelde lozing van afvalwater in Nederland. Hoge kwantitatieve waterrisico's zijn waterstress (zuidoost Nederland), rivieroverstromingen (zuidelijke deel van Zeeland) en kustoverstroming (klein deel in Zuid-Holland onder Rotterdam).

Uit de fysieke waterrisico's komen materiële risico's voor Heijmans. Zo heeft het hoge risico op eutroficatie nadelige gevolgen voor toekomstige projecten in verband met de wettelijke eisen uit de kader richtlijn water (KRW). Ook zorgt de hoge mate van waterstress ervoor dat woningen en utiliteitsgebouwen risico lopen geen drinkwateraansluiting meer te krijgen van de drinkwaterbedrijven.

1 Snel actie nodig om drinkwatertekort in 2030 te voorkomen | RIVM

1.5 Waterkansen

De waterrisico's creëren ook kansen voor de bedrijfsvoering van Heijmans. Daar waar we invloed hebben op het watergebruik kunnen we innoveren om alternatieve waterbronnen te gebruiken zoals: hemelwater in plaats van drinkwater. Maar we kunnen ook gaan innoveren op waterrecycling, -hergebruik en -opslag. Mogelijk kunnen we ook innoveren op waterzuivering. Door verschuivingen in de waterbalans en door klimaatverandering nemen de risico's op hoog water toe wat als kans voor Heijmans biedt om meer werk aan te nemen in het kader van hoog water beschermingsprogramma (HWBP).

1.6 Maatschappelijke verantwoordelijkheid

De maatschappij is een belangrijke stakeholder voor ons. Via opdrachtgevers wordt verwoord waaraan ontwerpen moeten voldoen. Hierdoor wordt mede de impact bepaald. We voeren gesprekken met (potentiële) opdrachtgevers over komende maatschappelijke ontwikkelingen. Denk hierbij aan Waterschappen, HoogWaterBeschermingProgramma (HWBP) of bedrijven uit de drinkwatermarkt. Uitkomsten van deze stakeholdergesprekken met onze waterketenpartners worden vastgelegd in notulen. Op deze wijze kunnen we tijdig anticiperen op nieuwe behoeftes, nieuwe ontwikkelingen met andere manier van ontwerpen, realiseren en beheren of nieuwe duurzame innovaties.

In onze projecten hebben we regelmatig gesprekken met stakeholders in verband met de werkzaamheden, de eisenverificatie en vergunningverlening (directe invloed op de omgeving). Ook spreken we eindgebruikers van onze projecten middels participatietrajecten, informatieavonden (al dan niet in opdracht van de opdrachtgever (vraaggestuurd)) In veel gevallen moeten we voor onze werkzaamheden een watervergunning aanvragen. In deze vergunning worden randvoorwaarden aan de effecten van onze werkzaamheden op waterbalans, -kwaliteit en -gebruik opgenomen. Op de vergunning wordt actief gehandhaafd.

Ook zijn we aangesloten bij initiatieven om de impact van ons waterverbruik bespreekbaar te maken. Dit zijn:

- **Waterbank (publiek - privaat)**
Een initiatief van waterschap de Dommel en diverse andere publieke en private partijen om vraag en aanbod tussen diverse bronnen te verbinden
- **Bouwtafel drinkwaterzuinige woonwijken (publiek - privaat)**
Een initiatief van provincie Gelderland en drinkwaterbedrijf Vitens om drinkwater te besparen bij woningbouw
- **COP waterkwaliteit (publiek – privaat)**
STOWA onderzoekt de invloed van het veranderend klimaat op waterkwaliteit.
In de COP wordt governance en uitvoering nader ingevuld.

1.7 Beheersing van onze impacts

In voorgaande paragrafen hebben we onze impact beschreven. In 2025/2026 willen we een verdiepende screening (impactanalyse) uitvoeren op de impact in de waardeketen (upstream en downstream). Afhankelijk van de uitkomsten van deze verdiepende impactanalyse kunnen we de juiste beheersingsmaatregelen formuleren en implementeren.

In onze eigen operatie nemen wij nu nog geen maatregelen om ons watergebruik te verminderen en zijn daarvoor geen middelen gereserveerd. Het jaar 2024 hebben we gebruikt om ons beleid te formuleren en onze watervoetafdruk in beeld te brengen. We hebben eerste inzichten gekregen om de juiste acties te bepalen. Met het dashboard hebben we ons eigen watergebruik (scope 1) in beeld. Volgende stap is scope 2 en 3 up- en downstream in beeld krijgen. Vanaf 2025 brengen we in het jaarverslag in beeld welke top 5 aan specifieke maatregelen we in onze eigen operatie hebben toegepast in projecten in de waterrisicogebieden met in begrip van grote waterstress (indien we werkzaam zijn geweest in deze gebieden).

Met de verdiepende analyse waar we in 2025 mee gaan beginnen kunnen we risico's verder duiden en beheersen: welke risico's, welke maatregelen kunnen we waar concreet inzetten. Op basis van de analyse gaan we vanaf 2025 de doelen op gebied van de andere drie waterthema's concretiseren per bedrijfsstroom (waterbalans op orde, waterkwaliteit is goed en waterveiligheid is geborgd). Tevens gaan we dan dieper in op de beheersing van risico's / impact op eigen medewerkers. Het jaar 2026 gebruiken we om verdere invulling te geven aan monitoring, evaluatie en bijsturing. De invulling daarvan kan mogelijk leiden tot aangepast beleid.

Beheersing en herstel van onze impact op de omgeving kunnen we realiseren door onder meer:

- sturing op gebruik van type water (bijv. regenwater, oppervlaktewater, grondwater of drinkwater),
- bewustwording creëren
- toepassen van onze integrale scan op gebied van Ecologie, Bodem en Water (EBW)
- inzichtelijk hebben van de waterrisicogebieden (water- en bodemsturend kaart)
- toepassen van de duurzame ontwerpprincipes en duurzame assetmanagementprincipes
- inzetten van de natuurladder en NL-greenlabel

Een fundamentele beheersmaatregel kan zijn het wel of niet aannemen van een opdracht op basis van op duurzaamheidsimpact.

Om alle ontwikkelingen goed in beeld te hebben en te houden, het thema water is kennisintensief door wetgeving en door de breedte van technische inhoud. Om alle ontwikkelingen goed in beeld te hebben en te houden is het Waterkennisnetwerk Heijmans ingericht. Kennis wordt waardevol wanneer deze toegepast kan worden in de praktijk. Het kennisnetwerk zorgt ervoor dat deze kennis binnen Heijmans op de juiste manier geborgd en toegepast wordt.

1.8 Visie, doel en ambitie

Heijmans heeft een strategie vastgesteld tot en met 2030 waarin het thema water, naast klimaat en biodiversiteit, als een van de drie duurzaamheidsspeerpunten is opgenomen. De afgelopen jaren heeft Heijmans al veel initiatieven genomen rondom waterkwaliteit, waterhuishouding en watermanagement. Echter is de komende jaren een specifieke strategie nodig rondom dit thema vanuit vier invalshoeken:

- Maatschappelijke doelstellingen
- Duurzaamheidsdoelstellingen
- (EU) regelgeving
- Commerciële kansen

In 2030 zijn we de duurzame aanvoerder. We geven meer dan we nemen. We laten de omgeving beter achter dan we deze aantreffen. We hanteren water als sturend principe in al onze projecten. Op die manier dragen we bij aan het herstel van waterkwaliteit, het verbeteren van de waterbalans, het borgen van waterveiligheid en het elimineren van onnodig (drink)watergebruik. We kennen de gebieden met **hoge waterrisico's** en weten hoe we onze negatieve impact daar kunnen minimaliseren en onze positieve impact kunnen vergroten.

In onze projecten zetten wij water en bodem naar onze hand, ook wel "de maakbaarheid van het landschap" genoemd. We lopen echter steeds vaker tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem aan. Denk hierbij aan bodemdaling, lage waterstanden, drinkwatertekort en het verlies aan biodiversiteit. Maar ook het veranderend klimaat zoals zeespiegelstijging, wateroverlast, droogte en hitte zetten de zaken op scherp. De kwaliteit en beschikbaarheid van water en bodem hebben grote invloed op onze scheepvaart, landbouw, energievoorziening, industrie en natuur.

Recent heeft dit geleid tot het beginsel "water en bodem sturend". De rijksoverheid wil deze aanpak standaard maken bij alle ontwikkelingen op het gebied van Bouw en Infra. Dit resulteert in een toekomstbestendige omgeving met een gezonde bodem en voldoende en schoon water.

Een ander waterthema waar veel aandacht voor is, is de waterkwaliteit. Deze laat in Nederland flink te wensen over. Hierover heeft Bouwend Nederland onderzoek gedaan. Vanuit de Kader Richtlijn Water wordt een grote invloed op (de vergunningverlening van) onze infrastructurele en woningbouwprojecten verwacht vanaf 2027.

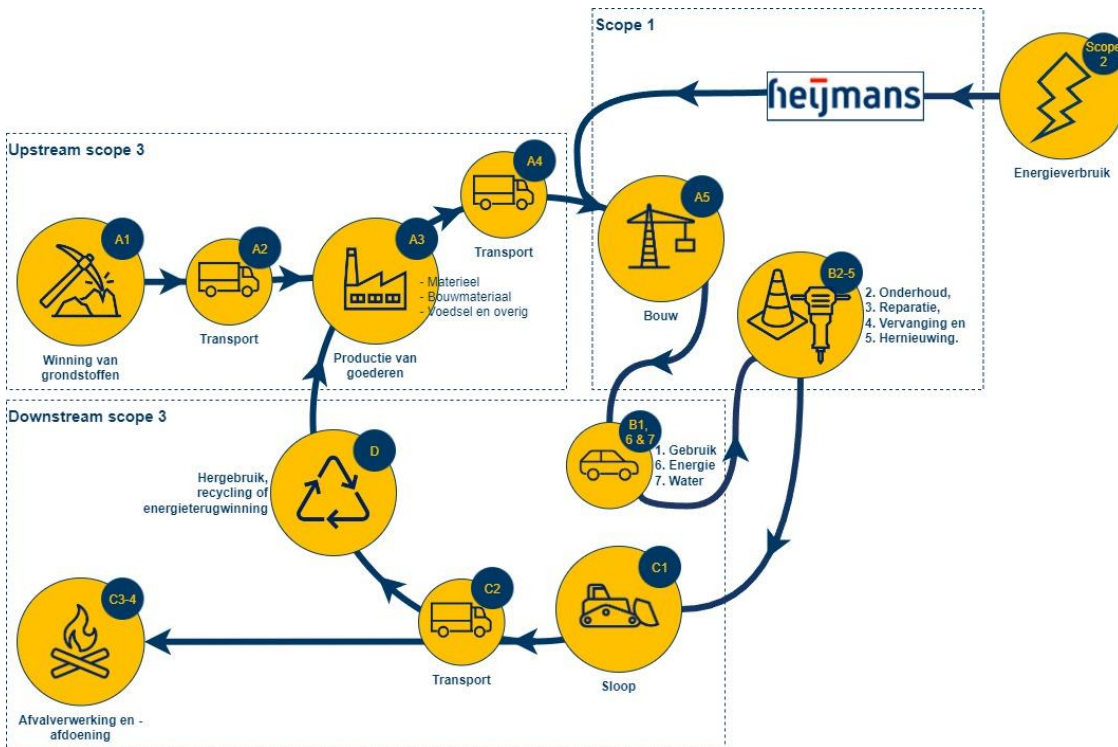
Onze impact, negatief en ook positief en de beschreven effecten hebben we vertaald in onze definitie op water en de vier leidende principes: waterbalans, waterkwaliteit, watergebruik en waterveiligheid.

Binnen de verschillende bedrijfsstromen van Heijmans worden standaarden ontwikkeld voor waterproblemen (en mariene hulpbronnen te behouden). De voorbeelden van deze standaarden en oplossingen zijn beschreven in het Heijmans Oplossingen Platform (HOP van Infra), kennisbank productkwaliteit, standaard woonproducten en onze standaard ontwerp oplossingen. Ontwikkelingen op het gebied van waterproblemen (en mariene hulpbronnen te behouden) worden vooral ingegeven door rijksbeleid, bv het principe bodem en water sturend en vanuit vergunningenverplichtingen.

2 Reikwijdte

Het beleid Water Raakt! geldt voor heel Heijmans, alle locaties en alle projecten, huidige en toekomstige. Het beleid sluit aan op de scopebenadering zoals deze bij broeikasgasemissies de standaard is volgens het GHG Protocol. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in scope 1, 2 en 3:

Scope 1 Direct watergebruik

Scope 1 is het directe watergebruik en impact op waterkwaliteit die Heijmans heeft op kantoren, vastgoed- én projectlocaties. Het gaat bijvoorbeeld om het waterverbruik in productieprocessen (bijv. door onze mobile betoncentrale) en voor sanitaire doeleinde, maar ook de directe impact op waterkwaliteit door bijvoorbeeld uitstoot van vervuilende stoffen in het water. Kortom, alle producten en diensten die Heijmans levert en impact hebben op het watergebruik en -kwaliteit worden onder scope 1 gerekend.

Scope 2 indirect watergebruik

Scope 2 is het indirecte watergebruik en impact op de waterkwaliteit die Heijmans heeft door middel van de ingekochte energie binnen de organisatie. Hierbij moet gekeken worden naar het watergebruik en -kwaliteitsimpact tijdens de energieproductie. Voor thermische elektriciteitscentrales wordt water gebruikt voor de productie van stoom die de turbines aandrijven of koeling van de processen. Het gecondenseerde stoom kan worden hergebruikt of worden geloosd. In geval van lozing, heeft dit nadelige gevolgen voor de waterkwaliteit door temperatuursveranderingen. Het watergebruik voor niet-thermische elektriciteitscentrales wordt algemeen op 0 waterverbruik/-kwaliteitsimpact gezet¹. Omdat we onze energie (elektriciteit en gas) niet-thermisch inkopen laten we scope 2 buiten beschouwing.

Scope 3 Watergebruik in de keten

Scope 3 is het watergebruik en impact op de waterkwaliteit in de toeleveringsketen van goederen voor Heijmans en het watergebruik en -kwaliteitsimpact die na oplevering of einde onderhoudscontract ontstaan uit de activiteiten van Heijmans (afleveringsketen).

- Onder de toeleveringsketen valt onder andere het watergebruik en -kwaliteit van de grondstofwinning en productie van goederen. Maar ook de waterkwaliteitsverslechtering door transport over water waarbij vervuiling van het (zee)water ontstaat.
- Onder de afleveringsketen valt onder andere het watergebruik en -kwaliteit van de producten die Heijmans levert. Bij woningen is dit zelfs het watergebruik in de opgeleverde woningen. Bij infra is dit bijvoorbeeld het waterverbruik dat opgeleverde objecten vereisen in hun onderhoud.

¹ The traded water footprint of global energy from 2010 to 2018 | Scientific Data (nature.com)

3 Vier leidende Principes, onze definitie

Heijmans breed stellen we de visie en strategie op. Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- we werken vanuit een Heijmans-brede visie
- we hanteren een gemeenschappelijke taal en definities
- iedere bedrijfsstroom is verantwoordelijk voor verdere uitwerking, aanpak en implementatie

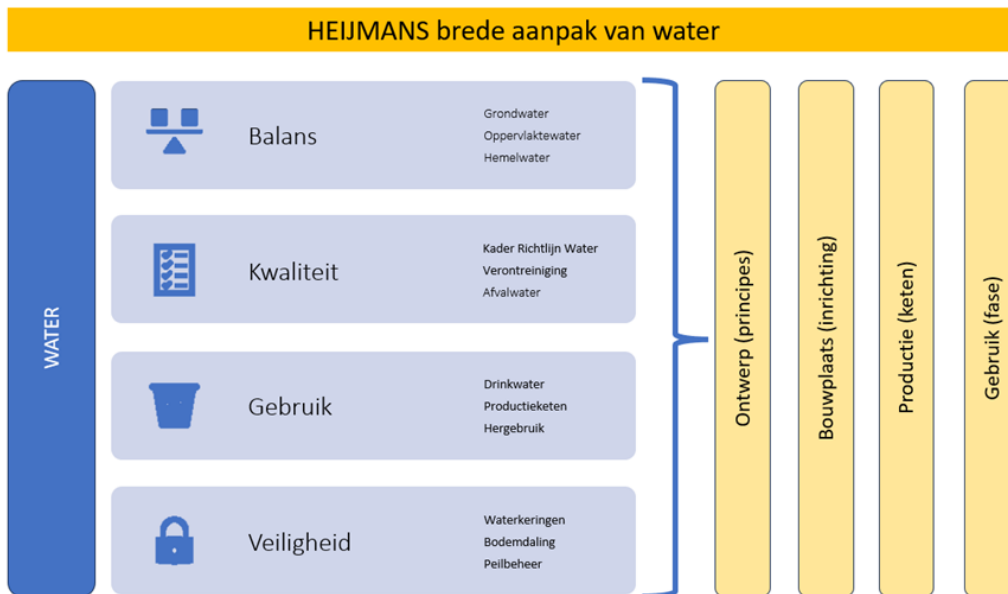
3.1 Heijmans' definitie van water

Water is cruciaal voor het maken van een gezonde leefomgeving. Het gaat daarbij om het natuurlijk watersysteem en om een technisch systeem ontwikkeld voor menselijke behoefte en veiligheid. Het natuurlijk systeem bestaat op hoofdlijnen uit hemelwater, grond- en oppervlaktewater. Bij het technische systeem hebben we het onder andere over riolering, waterbouwkundige objecten, bronnering, drinkwater en proceswatervoorzieningen.

Al deze verschijningsvormen van water zijn met elkaar verbonden door verschillende kringlopen. Een zorgvuldige omgang met water bereiken we alleen door de impact op de gehele waterkringloop te beschouwen. Daarbij kijken we naar waterkwaliteit, -gebruik, -balans en -veiligheid.

In de volgende paragrafen lopen we de vier definities langs en geven een context en de (mogelijke) impact op het werkveld van Heijmans:

- Waterbalans op orde
- Waterkwaliteit is goed
- Watergebruik is verminderd
- Waterveiligheid is geborgd

3.2 Waterbalans

Definitie/ kadering

De waterbalans is de verhouding tussen de hoeveelheid water die een gebied binnenkomt en die een gebied verlaat. Daarbij kijken we naar het natuurlijk watersysteem dat bestaat uit grondwater, oppervlaktewater en hemelwater. Een gezonde waterbalans betekent dat deze verhouding in evenwicht is, zodat er geen tekorten of overschotten ontstaan die schadelijk zijn voor de stedelijke omgeving, natuur, landbouw, industrie, drinkwatervoorziening, veiligheid of de gezondheid.

Context

De waterbalans is in Nederland op veel plaatsen verstoord. Dit komt voornamelijk door menselijke ingrepen in het watersysteem. We hebben het oppervlaktewatersysteem ingericht om water zo snel mogelijk af te voeren, er is een gebrek aan mogelijkheden voor buffering en infiltratie van water, we voeren een kunstmatig beheer van het grond- en oppervlaktewaterpeil én onttrekken grondwater ten behoeve van drinkwater. Ook wordt de waterbalans verstoord door een snel veranderend klimaat. Dit leidt tot problemen met de waterveiligheid, droogte, waterkwaliteit, voedselproductie, de natuur en de gezondheid.

In 2023 is vanuit Rijksbeleid 'Water en bodem sturend verklaard' bij de ruimtelijke ordening. Dit betekent dat het natuurlijke water- en bodemsysteem als uitgangspunt genomen wordt bij (her)inrichting en het gebruik van ons land. Door deze aanpak wordt grootschalig gewerkt aan herstel van de (lokale) waterbalans.

Het beginsel water en bodem sturend gaat vooral bepalend zijn in planvorming, de keuze waar wel of niet gebouwd gaat worden (zowel vastgoed als infra). Uiteindelijk kan dit effect hebben op de doorlooptijd van planvorming en mogelijk dat projecten langer op zich laten wachten totdat ze op de markt komen. Vooral in de woningbouw opgave ontstaan de eerste tekenen van de effecten van het beginsel water en bodem sturend, onder andere bij woningbouw in (diepe) polders en in veengebieden. Hier staan overheden (gemeente, waterschap, provincie en rijk) lijnrecht tegenover elkaar. Uiteindelijk moeten deze nieuwe wijken ook ontsloten worden. Dus ook de infra projecten voortvloeiende uit de ontwikkelingen gaan de effecten van deze discussie ondervinden.

Impact, kansen en risico's

Bij al onze werkzaamheden voor wonen, werken en verbinden hebben we invloed op de waterbalans. Als we een weg verbreden of woningen bouwen neemt het verhard oppervlak toe en komt er meer water tot afvoer naar het watersysteem. Bij een bemaling, om droog te kunnen werken, onttrekken we water uit diepere grondlagen, dat lozen we vervolgens op oppervlaktewater.

Onze activiteiten hebben impact op de verschillende onderdelen van het watersysteem en kunnen leiden tot een verstoring van de waterbalans. Door het watersysteem integraal te beschouwen kunnen we met natuurlijke en technische oplossingen juist een positieve impact realiseren op de waterbalans.

Vanuit de volgende principes kunnen we zowel op gebouw- als gebiedsniveau de waterbalans in orde maken met de voorkeursvolgorde:

- **benutten en besparen:** We benutten het aanwezige water door bijvoorbeeld hemelwater te gebruiken voor toiletspoeling, groenvoorziening etc, daarnaast besparen we water door zuinig te zijn in het watergebruik;
- **vasthouden en infiltreren:** We houden water vast waar het valt, en infiltreren water lokaal in de bodem door bijvoorbeeld ruimte te maken voor voldoende groen en water in projecten en door bij de inrichting rekening te houden dat een natuurlijke afwatering mogelijk is;
- **bergen en afvoeren:** We bergen water dat we niet kunnen benutten, en dat niet kan infiltreren en voeren dit gedoseerd en gecontroleerd af naar het omliggende watersysteem. Hiermee creëren we een robuust watersysteem en voorkomen we wateroverlast.

3.3 Waterkwaliteit

Definitie/ kadering

Waterkwaliteit is de geschiktheid van oppervlakte- en grondwater voor de verschillende gebruiken, zoals drinkwater, water voor natuur, water voor industrie etc. Het betreft zowel de chemische als biologische kwaliteit. Dit verschilt per plek, tijdstip en diepte.

Context

Onze activiteiten hebben impact op de Waterkwaliteit tijdens de bouw en tijdens de gebruiksfase door bijvoorbeeld (tijdelijke) bemalingen, vervuiling van afstromend wegwater, door effluent rioolwater en foutieve aansluitingen in woningen en door aanleg van warmte- en energiesystemen in de bodem. We willen onze huidige impact op waterkwaliteit verbeteren door tijdens onze activiteiten maatregelen te treffen die bijdragen aan een positieve impact op de Waterkwaliteit en het voorkomen dan wel bestrijden van waterverontreiniging. Bijvoorbeeld door het toepassen van innovaties in wegen- en woningbouw. Kansen doen zich voor in decentrale zuiveringen in gebouwen en gebieden. In Nederland wordt met vergunningverlening, de zogenaamde watervergunning, de impact op de waterkwaliteit geborgd. Het bevoegd gezag verleent alleen vergunning voor werkzaamheden die geen negatieve impact op de waterkwaliteit hebben.

Daar waar we werken in de kustgebieden of windmolens bouwen op zee, raken we de zee en het leven daarin. Hiermee hebben we aldus impact op de waterkwaliteit en de mariene hulpbronnen. We werken hier met duurzame oplossingen en dragen waar mogelijk nature-based solutions aan.

We verbeteren de waterkwaliteit vanuit de principes:

- Water verbinden
- Gevarieerde overgangen van land naar water
- Bronmaatregelen

Dit doen we door:

- Bronmaatregelen te treffen
- Gebruik te maken van een robuust natuurlijk systeem Water, Ecologie en bodem
- Het toepassen van technische oplossingen (o.a. door toepassen innovaties)

Impact, kansen en risico's

Onderstaande consequenties gelden voor een staat (Nederland) en ook voor de bouwsector:

- De Europese commissie kan forse boetes opleggen bij het niet voldoen aan de KRW
- Vergunningen voor (bouw)projecten kunnen worden ingetrokken, of niet worden verleend zolang er mogelijk een consequentie is voor het watersysteem
- Belanghebbenden (milieuorganisaties) kunnen zienswijzen (bezwaren) indienen bij ter-inzage-legging van vergunningaanvragen.
- Belanghebbenden (milieuorganisaties, particulieren, omwonenden) kunnen via de bestuursrechter projecten stil laten leggen, bij potentiële verslechtering waterkwaliteit

De belangrijkste risico's voor Heijmans zijn:

- Verkleining van de orderportefeuille door vertraging of stop aanbestedingen op de markt in verband met onduidelijkheid/negatieve impact waterkwaliteit
- Intrekken verleende vergunningen in verband met potentiële impact waterkwaliteit
- Risico op gebrek aan kennis over impact werkzaamheden Heijmans op de waterkwaliteit
- Standstill-beginsel (bestaande situatie is norm)
- Maatwerkvoorschriften
- Mitigerende maatregelen
- Regelgeving retourbemaling

De KRW biedt Heijmans de nodige kansen in de markt. De visie hierbij is:

- **Profileren als partner** op het gebied van verbeteren waterkwaliteit bij projecten
- **Innovatieve werkwijze en oplossingen ontwikkelen** die waterkwaliteit positief beïnvloeden en/of negatieve impact opheffen
- Ontwikkelen van een **systeembenadering van landschap**, met begrip voor relatie tussen water, bodem, ecologie en het werk

NB. Vanuit de omgevingswet krijgen wij de mogelijkheid om, met onze deskundigheid, maatregelen te presenteren in plaats van dat de overheid ons regels oplegt. De regels staan niet voorop maar zijn begeleidend; "een ja mits in plaats van een nee tenzij". Door hierop te anticiperen, hebben wij zelf uiteindelijk invloed op een eventuele vergunningverlening en maatwerkvoorschriften.

- Benutten en waar nodig uitbreiden van **netwerk** van **betrouwbare partners** voor nog ontbrekende kennis
- Diverse projecten op het gebied van oa uitbreiden RWZI's, drinkwaterstations, gemalen, persleidingen, (her)inrichting oppervlaktewatersystemen

3.4 Watergebruik / Watervoetafdruk

Definitie / kadering

Bij gebruik van water richten we ons op twee aspecten. Het gebruik van drinkwater en het gebruik van water voor (onze) productie (voedsel en goederen). Daarbij is het belangrijk om waterstromen met een verschillende kwaliteit te beschouwen en te beseffen dat impact van waterverbruik verschilt per locatie.

Context

De impact van watergebruik voor de productie van goederen / voedsel is complex om te beschouwen. Deze is mede afhankelijk van het type water dat wordt gebruikt en de locatie waar dit plaatsvindt (droge/natte gebieden). De watervoetafdruk van een bedrijf is de totale hoeveelheid zoet water die gebruikt is om alle goederen en diensten te produceren die door het bedrijf worden geproduceerd. Het watergebruik wordt gemeten in geconsumeerde (verdampte) en/of vervuilde kubieke meter water per tijdseenheid. Nu is nog niet duidelijk wat onze watervoetafdruk is.

De beschikbaarheid van drinkwater is beperkt en loopt om verschillende redenen tegen haar grenzen aan. Drinkwaterbedrijven kunnen niet meer voorzien in de noodzakelijke drinkwaterbehoefte, deze wordt enerzijds veroorzaakt door een toename van het gebruik en anderzijds de beschikbaarheid van de natuurlijke bronnen (grondwater en zoet oppervlaktewater). Het huidige verbruik van drinkwater draagt bij aan uitputting van deze natuurlijke hulpbron. Bij de afweging voor uitbreiding van waterwingebieden worden de belangen van landbouw en natuur meegewogen. In een aantal gevallen moeten drinkwaterbedrijven zelfs de capaciteit van pompstations terugbrengen. Dit heeft uiteraard grote gevolgen voor de leveringszekerheid en heeft tot gevolg dat ontwikkelingen in deze gebieden niet van drinkwater kunnen worden voorzien. Drinkwaterbedrijven en de overheid willen daarom dat we met zijn allen minder drinkwater verbruiken per dag. In het najaar van 2022 stelde het kabinet als doel een vermindering van 20 procent.

Impact, kansen en risico's

Onze eigen activiteiten hebben (drink)watergebruik tot gevolg. We zorgen ervoor dat we inzichtelijk maken wat dit verbruik is aan de hand van de watervoetafdruk en we zeggen toe deze te verminderen in de gebieden met een waterrisico.

We realiseren een vermindering van ons (drink)watergebruik bij onze projecten en in onze gebouwen. Daar waar we maatregelen bedrijf breed kunnen doorvoeren heeft onze voorkeur. Echter geven we prioriteit aan de reductie van watergebruik in waterrisicogebieden. We hebben voor onszelf de volgende doelen gesteld:

- Drinkwatergebruik in gebouwen en projecten (met 30% ten opzichte van 2019) verminderen; benutten en besparen; en
- In 2026 willen we inzicht hebben in het (drink)watergebruik in onze toeleveringsketen.

De hier beschreven doelen zijn doelen vanuit onze eigen intrinsieke motivatie (vrijwillige basis). We willen als Heijmans meer geven dan nemen, we willen ook onze maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen om ons waterverbruik, met name drinkwater dat steeds schaarser wordt, te reduceren.

De watervoetafdruk kijkt naar zowel direct als indirect waterverbruik over de gehele keten. Een watervoetafdruk kan worden onderscheiden in een groene, blauwe en grijze watervoetafdruk¹⁷. Dit houdt in:

- Groen water is afkomstig van neerslag en wordt opgeslagen in de wortelzone van de bodem waar het verdampt, getranspireerd of opgenomen door planten. Dit water is extra relevant voor landbouw, horticultuur en bosbouw.
- Blauw water is gewonnen uit oppervlakte- of grondwaterbronnen en verdampt, wordt opgenomen in een product of wordt verplaatst van het ene waterlichaam naar het andere. Irrigatielandbouw, industrie en huishoudelijk waterverbruik zijn hier voorbeelden van.
- Grijs water is de hoeveelheid water dat nodig is om vervuiling te assimileren (verwerken) tot een specifieke waterkwaliteitsstandaard. Het gaat hierbij om punt-bronvervuiling dat geloosd wordt in een zoetwaterbron direct door een pijp of indirect door afvoer of uitloging van de bodem, ondoordringbare oppervlakken of andere diffuse bronnen.

We rapporteren over ons totale waterconsumptie (in kuub water) voor water in risicogebieden (inclusief gebieden met hoge water stress) voor alle Heijmans kantoren en projectlocaties. Ook brengen we ons totale waterverbruik (m³) in beeld in relatie tot miljoen EUR netto-inkomst.

In onze huidige processen en activiteiten slaan we geen water op voor gebruik. Ook hergebruiken of recyclen we geen (proces)water voor onze eigen activiteiten. Mocht uit de eerste analyses blijken dat we onze impact fors kunnen herstellen op gebied van watergebruik kan waterwinning voor onze eigen activiteiten een maatregel zijn die we oppakken (bijv. op projecten regenwater opslaan of waterberging voor watergebruik in realisatiefase). Of we daarbij ingewonnen water moeten gaan zuiveren is nu nog niet inzichtelijk. Indien dit een serieuze optie gaat zijn, zullen gestelde kwaliteitseisen aan materialen zoals beton bepalend zijn.

¹ What is a water footprint? – Water Footprint Network

3.5 Waterveiligheid

Definitie/kadering

Waterveiligheid gaat over de bescherming tegen overstromingen. Dit gebeurt met waterkeringen zoals dijken en duinen, maar ook ruimte voor de rivier. Ook het beheren van onze waterwegen zoals rivieren en meren borgt onze waterveiligheid.

Context

Om de basisveiligheid te waarborgen worden maatregelen genomen die overstromingen door de grote wateren moeten voorkomen (preventie). Aanvullend daarop kunnen de gevolgen van een eventuele overstroming worden beperkt door de inrichting van Nederland bestand te maken tegen water (waterrobuust). Tenslotte werken rijk, waterschappen, veiligheidsregio's en provincies samen aan crisisbeheersing bij overstromingen, voor als het onverhoopt toch misgaat. De combinatie van preventie, waterrobuust bouwen en crisisbeheersing wordt meerlaagsveiligheid genoemd.

Impact, kansen en risico's

De gevolgen van klimaatverandering hebben impact op de geschiktheid van Infrastructuur en gebieden voor gebiedsontwikkeling.

We maken werken voor het hoog water beschermingsprogramma én we beschermen onze werken tegen hoog water, door waterveiligheid integraal mee te wegen in onze projecten:

- Met deltatechnologie werken aan een waterveilig Nederland
- Impact meewegen bij onze grondposities
- Waterveilig inrichten leefomgeving

4 Verantwoordings- en monitoringsproces

4.1 Effectiviteit van maatregelen

Water Raakt!, het beleid rondom water van Heijmans, is in 2024 tot stand gekomen als integraal beleid over alle bedrijfsstromen heen. Dit beleid is vertaald naar verschillende programmalijnen en zonnepijlers per bedrijfsstroom. Initiatieven om het beleid te realiseren worden verwoord in de zogenoemde initiatiefkaarten en ter besluitvorming voorgelegd aan de directies van de bedrijfsstromen dan wel aan de groepsraad van Heijmans. In 2025 volgen concrete transitieplannen hoe de verwoorde visie in ons DNA terecht komt.

Voor onze doelstellingen is 2019 het basisjaar en is onze ambitie de doelstellingen in 2030 te realiseren. We focussen ons daarbij in eerste instantie op scope 1 en werken we toe naar scope 3 upstream vanaf 2026. Omdat deze ambities voor ons relatief nieuw zijn kunnen we nog niet de effectiviteit van de afzonderlijke maatregelen monitoren. Als we op basis van de verdiepende analyse de juiste maatregelen in beeld hebben gaan we de monitoring en evaluatie verder vormgeven.

Voortgang op de programmalijnen wordt via de OGSM en initiatiefkaarten gemonitord per kwartaal en in de kwartaalrapportages opgenomen. De voortgang op de Meetbare Ambitie op gebied van Water wordt in de externe kwartaalrapportages en in het jaarverslag opgenomen. De verantwoordelijke directieleden binnen de bedrijfsstromen leggen verantwoording af over de voortgang aan het verantwoordelijk raadslid van bestuur.

Water Raakt! deelt Heijmans actief met haar stakeholders en strategische partners om hen mee te nemen in de gezamenlijke opgave en vooral ook om met hen in gesprek te zijn / te blijven hoe Heijmans haar impact verder kan verbeteren (waar nodig).

4.2 Monitoring waterverbruik

Watergebruik wordt niet standaard binnen Heijmans gemonitord, noch gemeten middels slimme watermeters. Bij de verwerking van drinkwaterfacturen die als .pdf ontvangen worden, wordt enkel het gefactureerde bedrag in SAP verwerkt. Hierdoor ontbreekt zicht op het kuub (m³) waterverbruik die op de facturen vermeld staan en moet een andere methode hier inzicht in geven.

Aanvankelijk zijn we ons watergebruik gaan schatten op basis van de afgerekende bedragen aan drinkwaterbedrijven. Echter zitten hier nog te veel onnauwkeurigheden in, zoals ook facturen die over cursussen, workshops, aansluitingen en vershotnota gaan. Uiteindelijk is besloten om voor 2024 eenmalig de facturen door te nemen en het watergebruik over te nemen uit de periode-afrekeningen in een excellbestand. Door deze (adres-)gegevens vervolgens te koppelen in ArcGIS Pro met de Water Risicogebieden en Water Stress gebieden afkomstig van Aqueduct weten we ons waterverbruik op locaties in deze gebieden. Het jaarlijkse waterverbruik rapporteren we in ons jaarverslag, zowel het aantal m³ als ook de geografische weergave. Zie bijlage voor totale beschrijving.

De intensieve handmatige exercitie doen we voor de jaren 2024 en basisjaar 2019 (2019 volgt in 2025). Per 1 januari 2025 gaan we over op een geautomatiseerde methode door het watergebruik en periode uit de facturen op een apart grootboekrekening (al aanwezig) in SAP noteren.

Appendix A: Verklarende woordenlijst van termen en afkortingen

Term	Definitie
KRW	Kaderrichtlijn water is een Europese richtlijn over de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater. Deze is in 2000 vastgesteld en richt zich op dat al het water in Nederland in 2027 een goed leefgebied moet vormen voor planten en dieren die er thuishoren. En er moet redelijk eenvoudig drinkwater van te maken zijn.
Scope 1	Waterverbruik en impact door eigen bronnen (op kantoor en bouwlocaties).
Scope 2	Waterverbruik en impact door ingekochte energie zoals elektriciteit, gas of andere brandstoffen.
Scope 3	Waterverbruik en impact in de toe- en afleveringsketen van alles wat we inkopen om ons werk te doen en wat we opleveren.
Waterbalans	De waterbalans is de verhouding tussen de hoeveelheid water die een gebied binnenkomt en die een gebied verlaat
Watergebruik	Bij gebruik van water richten we ons op twee aspecten. Het gebruik van drinkwater en het gebruik van water voor (onze) productie (voedsel en goederen). Daarbij is het belangrijk om waterstromen met een verschillende kwaliteit te beschouwen en te beseffen dat impact van waterverbruik verschilt per locatie.
Waterkwaliteit	Waterkwaliteit is de geschiktheid van oppervlakte- en grondwater voor de verschillende gebruiken, zoals drinkwater, water voor natuur, water voor industrie etc. Het betreft zowel de chemische als biologische kwaliteit.
Watterisico	De fysieke watereigenschappen die de omgeving nadelig beïnvloeden. Deze fysieke watereigenschappen omvatten de kwantiteit (voor watergebruik en waterbalans), kwaliteit en de daaraan gekoppelde veiligheid voor de omgeving.
Waterveiligheid	Waterveiligheid gaat over de bescherming tegen overstromingen. Dit gebeurt met waterkeringen zoals dijken en duinen, maar ook ruimte voor de rivier. Ook het beheren van onze waterwegen zoals rivieren en meren borgt onze waterveiligheid
Toeleveringsketen	De keten met partijen en activiteiten die verantwoordelijk zijn voor de toelevering van producten en diensten aan Heijmans.
Afleveringsketen	De keten met partijen en activiteiten die afgeleverd zijn door Heijmans.
Waterhergebruik	Heijmans verstaat onder waterrecycling en -hergebruik één en hetzelfde. We gebruiken daarom de term waterhergebruik omdat dit de meest gangbare term is. Waterhergebruik definiëren we in lijn met de EU Water Directors ¹⁾ en is het gebruiken van water afkomstig uit afvalwater/-stroom met een kwaliteit – al dan niet behandeld – dat geschikt is voor het beoogde gebruik. We onderscheiden direct en indirect hergebruik: <ul style="list-style-type: none"> • Direct is hergebruik binnen een proces met een directe verbinding tussen bron en einddoel. • Indirect is hergebruik van water nadat het geloosd is in een waterlichaam waarna het later weer gebruikt kan worden.
Wateropslag	Water met een gewenste kwaliteit dat opgevangen en opgeslagen wordt voor een later gebruik binnen een bedrijfsproces.

1 Guidelines on Integrating Water Reuse into Water Planning and Management in the context of the WFD (2016)

Appendix B: Referenties

Gerelateerde regelgeving, wetgeving of externe normen	Gerelateerde interne documentatie
Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)	
Water en Bodem Sturend	
Kaderrichtlijn Water	
Drinkwaterrichtlijn	
Grondwaterrichtlijn	
Richtlijn stedelijk afvalwater	
MilieuEffectRapportage (MER)	
Waterwet	
Waterschapswet	
Wet- en regelgeving kust en Zee	
Scheepvaartwet	
Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en Afvalwater	
Omgevingswet	
Deltaprogramma	
Beleidsnota Drinkwater	

Beheer van watersystemen is geen zaak van één partij, maar een samenspel van alle bestuurslagen in Nederland. Er is sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Onder de Omgevingswet zijn de verantwoordelijkheden globaal als volgt verdeeld:

Hoofdrolspeleers

- De rijksoverheid is verantwoordelijk voor het nationale beleidskader en de strategische doelen (zoals vastgelegd in de NOVI) voor het waterbeheer in Nederland
- De provincie is verantwoordelijk voor de vertaling hiervan naar een regionaal beleidskader en voor strategische doelen op regionaal niveau
- De waterbeheerder (het Rijk voor het hoofdwatersysteem en de waterschappen voor de regionale watersystemen) is verantwoordelijk voor het operationele waterbeheer
- De gemeente heeft slechts enkele taken in het beheer van watersystemen

Overige relevante partijen

- Deltacommissaris
- Bestuurlijk overleg Water
- Directeurenoverleg water en Programmteam Water

1. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/water/waterbeheer-in-nederland>
2. <https://iplo.nl/thema/water>
3. <https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/>
4. <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/samenwerking+en+uitvoering/nationale+programmas/nationaal+water+programma+2022-2027/default.aspx>
5. <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/water-en-klimaat>
6. <https://www.drinkwaterplatform.nl/themas/klimaatverandering/klimaatadaptatie/>

heymans